

**ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ
ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ COVID-19**

Μυρτώ Στουπάκη, Ίρις Χριστοπούλου, Φοίβος Ακριβόπουλος

Τμήμα Ψυχολογίας ΕΚΠΑ
ΨΧ116: Πολιτική Ψυχολογία
Χειμερινό εξάμηνο 2024-2025

Διάγραμμα παρουσίασης

- ❖ Ιστορική αναδρομή
- ❖ Παράγοντες/Μηχανισμοί διάδοσης
- ❖ Επιπτώσεις στην πολιτική συμπεριφορά
- ❖ Περίοδος Covid-19

The background features a series of concentric circles in light gray, some solid and some dashed, creating a ripple effect. A prominent red speech bubble is centered on the page, containing the text.

Ιστορική αναδρομή

- **1925:** Πρώτη αναφορά στο Harper's Magazine. Προειδοποίηση για την επίδραση της τεχνολογίας στη δημοσιογραφία.
- **2016:** Σημείο καμπής για την παραπληροφόρηση. Επιρροή ψευδών ειδήσεων σε ιστορικά γεγονότα:
 - Προεδρική εκστρατεία των ΗΠΑ.
 - Brexit.
- **2η δεκαετία 21ου αιώνα:**
 - Άνοδος λαϊκισμού και αυταρχικών τάσεων στην πολιτική.
 - Καθοριστικός ρόλος των κοινωνικών δικτύων στη διάδοση παραπληροφόρησης.

The background features a series of concentric, overlapping curved lines in light gray and white, some solid and some dashed, creating a sense of depth and movement. A prominent red speech bubble is centered on the page, containing white text.

**Παράγοντες και
μηχανισμοί διάδοσης
και αποδοχής της
παραπληροφόρησης**

Έρευνα σχετικά με τη διάδοση (Shin et al., 2018)

- ❑ Ανακύκλωση και επανάληψη ψευδών ειδήσεων
- ❑ Συνεχόμενη μεταβολή του περιεχομένου
- ❑ Σημασία των “επιδραστικών χρηστών”

Συνεχής επανάληψη ⇔ Ψευδαίσθηση της αλήθειας

Μελέτη Alcott & Gentzkow (2017)

Σύμφωνα με την μελέτη αυτή, το 62% των Αμερικανών ενημερώνεται από κοινωνικά δίκτυα που δεν υπόκεινται στους ίδιους ελέγχους με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης.

- Οι άνθρωποι προτιμούν τις εύκολα προσβάσιμες πληροφορίες ανεξαρτήτως εγκυρότητας.
- Οι άνθρωποι προτιμούν να πιστεύουν τις πληροφορίες που συμφωνούν με τις απόψεις τους και να αγνοούν τις αντίθετες **“θαλάμους ηχούς” (echo chambers)**
- Ψευδής εγκυρότητα \Leftrightarrow **“Μεροληψία επιβεβαίωσης”**

Ψηφιακές Ψευδείς Ειδήσεις (Digital Fake News, DFN)

Ως ψηφιακές ψευδείς ειδήσεις ορίζονται οι αναληθείς, σκόπιμα κατασκευασμένες ειδήσεις, οι οποίες είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να φαίνονται αληθείς.

- Διαδίδονται μέσω διαδικτύου για την αποκόμιση εσόδων από διαφημίσεις.
- Έχουν σκοπό την αλλαγή πολιτικής στάσης.
- Είναι πλήρως ανεπτυγμένα άρθρα από εξειδικευμένους ιστότοπους που αναπαράγονται μέσω κοινωνικών δικτύων.

Χαρακτηριστικά Ψηφιακών Ψευδών Ειδήσεων

1. Εντυπωσιακός τίτλος
2. Προκλητική εικόνα
3. Δυσφημιστικά σχόλια

Ψηφιακές ψευδείς ειδήσεις και γνωστικές λειτουργίες

- Περιεχόμενο στο οποίο η επαναλαμβανόμενη έκθεση προκαλεί συναισθηματικές αντιδράσεις τραβώντας την προσοχή.
- Προκαλεί **συναισθηματικές** καταστάσεις κατά τις οποίες, σκέψεις και αναμνήσεις που σχετίζονται με την διάθεση πιο προσβάσιμες από απλές γνωστικές.

The background features several concentric circles of varying radii, some solid and some dashed, creating a sense of depth and movement. A prominent red speech bubble is centered on the page, containing the main text.

**ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΨΕΥΔΩΝ
ΕΙΔΗΣΕΩΝ**

ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΚΑΙ ΨΕΥΔΕΙΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Πολιτικές φήμες: αβάσιμοι ισχυρισμοί για υποψηφίους που εγείρουν φόβο και άγχος.

Η υπόθεση της επιρροής τους στην εκλογική συμπεριφορά οφείλεται σε:

1. Τάση των ανθρώπων να αναζητούν συντομευμένες ειδήσεις για να καθοδηγηθούν κατά την προεκλογική περίοδο.
1. Εστίαση της προσοχής τους κυρίως σε αρνητικές παρά σε θετικές φήμες.

Έρευνες σε διάφορες Χώρες καταδεικνύουν **σημαντική συσχέτιση** μεταξύ της **έκθεσης σε παραπληροφόρηση** και **εκλογικής προτίμησης**.

1. Cantarella et al. (2022) μελέτησαν τις **Ιταλικές εκλογές του 2018**, σε περιοχή που οι κάτοικοι αποτελούνταν από 2 ομάδες: Ιταλόφωνοι (ομάδα στόχος) και γερμανόφωνοι (ομάδα ελέγχου). Η έρευνα έδειξε μία θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ έκθεσης σε ψευδείς ειδήσεις και στήριξης προς τα λαϊκιστικά κόμματα.
2. Zimmermann και Kohring (2020): **Γερμανικές εκλογές 2017**. Σχέση μεταξύ απογοήτευσης από τους θεσμούς και πίστης σε ψευδείς ειδήσεις αντιμεταναστευτικού περιεχομένου. Η πίστη αυτή έκανε **επτά φορές πιο πιθανή τη στροφή προς τα ακροδεξιά λαϊκιστικά κόμματα**.

3. Weeks & Garret (2014): εκλογές ΗΠΑ 2008

Σημαντική επιρροή παραπληροφόρησης στην ψήφο.
Ενδιαφέρον είναι ότι οι άνθρωποι είναι πιο πιθανό **να απορρίψουν φήμες** για υποψηφίους του κόμματος στο οποίο ανήκουν ιδεολογικά (παρακινημένος συλλογισμός, motivated reasoning).

Αυτό κάνει την απειλή μεγαλύτερη καθώς τα άτομα, προκειμένου να προστατεύσουν τις υπάρχουσες πολιτικές στάσεις τους, αντιλαμβάνονται **μεροληπτικά** την πραγματικότητα.

⇒ Διαστρέβλωση πραγματικότητας και κίνδυνος πολιτικού διχασμού στις ήδη πολωμένες κοινωνίες.

Περίοδος COVID-19

❑ **COVID-19: Εξάπλωση και Μέτρα**

Εξάπλωση του ιού: Από τη Γουχάν, Κίνα (Δεκέμβριος 2019) παγκόσμια πανδημία σε 10 εβδομάδες.

❑ **Αντιμετώπιση της κρίσης:**

Έλλειψη εμβολίων και φαρμάκων.

Μέτρα: Κλείσιμο σχολείων, κοινωνική αποστασιοποίηση, τηλεργασία. Στήριξη των κυβερνήσεων στην εθελοντική προσφορά των πολιτών (Metternich, 2020).

❑ **Διάδοση Πληροφοριών και έξαρση παραπληροφόρησης**

Εντατικοποίηση πρόσβασης στην πληροφορία συνοδευόμενη από ταχεία διάδοση ψευδών δεδομένων.

Χαμηλή αξιοπιστία των πολιτών για την ακρίβεια των πληροφοριών στα social media (Nielsen et al., 2020).

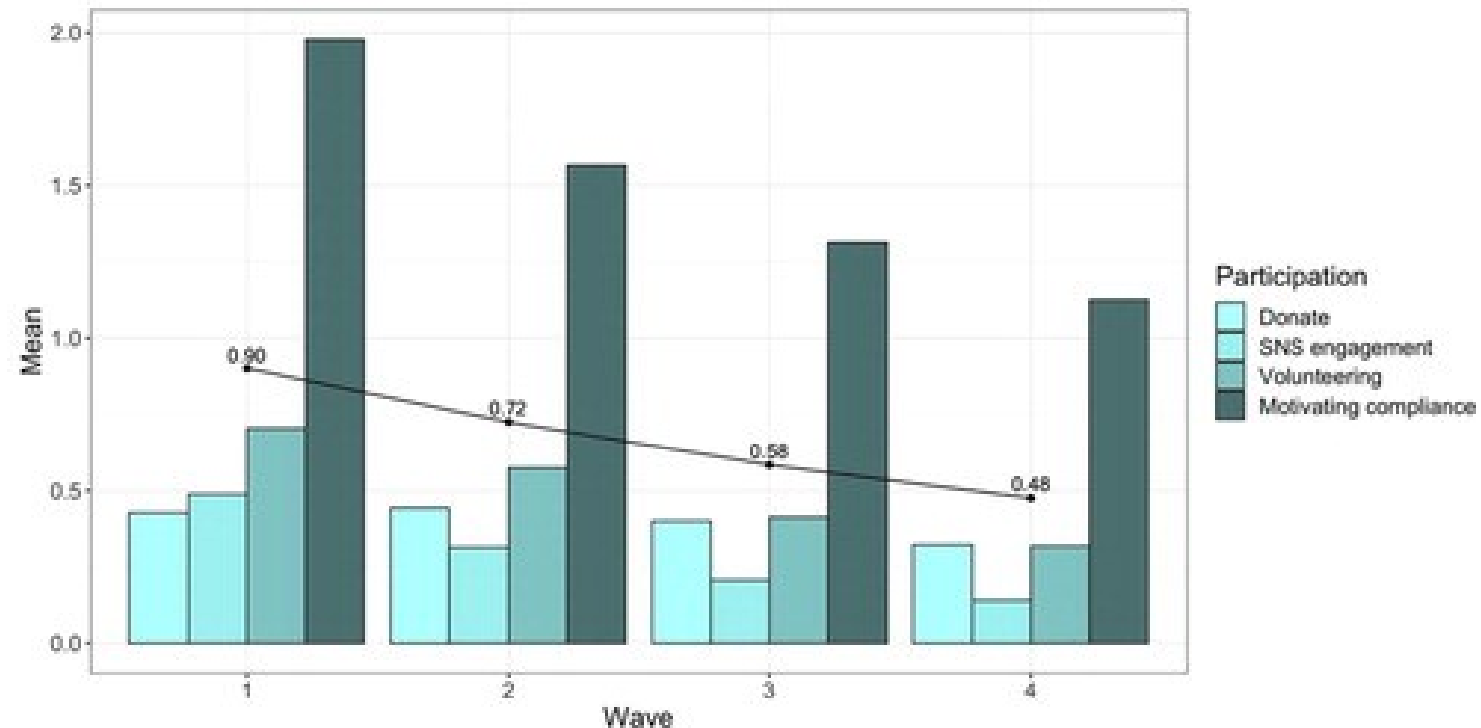
Έρευνα Jakob Ohme et al. (2020): Πολιτική Συμμετοχή

□ Περιεχόμενο και μέθοδος:

Διαχρονική έρευνα στην Ολλανδία (Απρίλιος-Ιούλιος 2020).

Εξετάστηκαν συμμετοχικές δραστηριότητες πολιτών (εθελοντισμός, δωρεές, διαδικτυακή έκφραση απόψεων).

Διερευνήθηκε η επίδραση της κατανάλωσης πληροφοριών στην πολιτική συμμετοχή (Ohme et al., 2020).

Συμπεράσματα έρευνας

□ Επιδράσεις της παρακολούθησης ειδήσεων στην πολιτική συμμετοχή:

- ✓ Η παρακολούθηση των ειδήσεων συνδέεται με την πολιτική συμμετοχή σε κανονικές συνθήκες (van Deth, 2014).
Στη μόνο μικρή θετική επίδραση στη συμμετοχή των πολιτών σε δραστηριότητες όπως ο εθελοντισμός ή η δωρεά (Ohme et al., 2020).
- ✓ Η εξάπλωση της παραπληροφόρησης , δεν φαίνεται να ενισχύει ή να αποδυναμώνει την πολιτική συμμετοχή των πολιτών.
- ✓ Περιορισμένη έως αμελητέα η επίδραση των κοινωνικών μέσων στη συμμετοχή.

- ✓ ανατροπή της παραδοσιακής σχέσης ειδήσεων και πολιτικής συμμετοχής σε καταστάσεις κρίσεων.
- ✓ Παρά την έντονη ανάγκη για πληροφόρηση και την αυξημένη κατανάλωση πληροφοριών οι πολίτες **ενδέχεται να μην εμπλέκονται περισσότερο στην πολιτική ζωή λόγω άλλων παραγόντων, όπως η πολιτική εμπιστοσύνη και η ικανοποίηση από τις κυβερνητικές πολιτικές** (van Deth, 2014· Hameleers et al., 2020).
- ✓ άλλοι παράγοντες, όπως **η προσωπική εκτίμηση των πολιτικών αποφάσεων και η στάση απέναντι στην κυβέρνηση,** είναι πιο σημαντικοί για την πολιτική δράση από την ακριβή ή ψευδή φύση των πληροφοριών (Hameleers et al., 2020).

Infodemic:

- Ο όρος χρησιμοποιείται για την **ταχύτατη διάδοση παραπλανητικών και ψευδών πληροφοριών** (μέσω facebook, twitter, κλπ.) κατά τη διάρκεια κρίσεων όπως η πανδημία COVID-19 (ΠΟΥ, 2020).
- **Ανησυχητικά δεδομένα:** π.χ Μάρτιος 2020 46.000 νέες παραπλανητικές αναρτήσεις καθημερινά στο Twitter (Hollowood & Mostrous, 2020).
- **Επιπτώσεις στο κοινό και κίνδυνοι για την κοινωνία:** Η πίστη σε συναισθηματικά φορτισμένες αντί αντικειμενικές πληροφορίες ενισχύει την παραπληροφόρηση, θέτοντας σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία και την πολιτική ζωή (Maoret, 2017). **π.χ** Ηνωμένο Βασίλειο, το 46% των ενηλίκων ανέφερε έκθεση σε παραπλανητικές πληροφορίες σχετικά με την πανδημία, ενώ το 40% δυσκολευόταν να διαχωρίσει την αλήθεια από το ψέμα (Ofcom, 2020).

- Η κατανάλωση αλκοόλ σας προστατεύει από τον COVID-19
- Ο ψεκάσμος αλκοόλ ή χλωρίου σε όλο το σώμα σας σκοτώνει τον νέο κορωνοϊό
- Η κατανάλωση σκόρδου βοηθά στην πρόληψη της μόλυνσης από τον νέο κορωνοϊό;
- Ο ιός COVID-19 δεν μπορεί να μεταδοθεί σε περιοχές με ζεστό και υγρό κλίμα
- Το κρύο και το χιόνι σκοτώνουν τον νέο κορωνοϊό
- Κάνοντας ένα ζεστό μπάνιο αποτρέπετε τη νέα ασθένεια του κορωνοϊού
- Ο νέος κορωνοϊός μπορεί να μεταδοθεί μέσω τσιμπήματος κουνουπιών.
- Τα στεγνωτήρια χεριών είναι αποτελεσματικά στην εξόντωση του νέου κορωνοϊού
- Οι λαμπτήρες απολύμανσης υπεριώδους σκοτώνουν τον νέο κορωνοϊό
- Τα τσιμπήματα κουνουπιών μπορούν να μεταδώσουν τον ιό
- Η χλωροκίνη είναι μια αποδεδειγμένη θεραπεία
- Το 5G προκάλεσε την πανδημία

Προτάσεις αντιμετώπισης:

Για την καταπολέμηση της υπερπληροφόρησης προτείνεται η εκπαίδευση του κοινού μέσω:

- ✓ Εξέτασης της πηγής
- ✓ Ελέγχου της αξιοπιστίας του συγγραφέα
- ✓ Αναζήτησης υποστηρικτικών πηγών
- ✓ Επιστημονικής επιβεβαίωσης από ειδικούς.

Βιβλιογραφία

Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *The Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211–236. <https://doi.org/10.1257/jep.31.2.211>

Cantarella, M., Fraccaroli, N., & Volpe, R. (2022). Does fake news affect voting behaviour? *Research Policy*, 52(1), 104628. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2022.104628>

Gunther, R., Beck, P. A., & Nisbet, E. C. (2019). “Fake news” and the defection of 2012 Obama voters in the 2016 presidential election. *Electoral Studies*, 61, 102030. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2019.03.006>

Jang, S. M., & Kim, J. K. (2017). Third person effects of fake news: Fake news regulation and media literacy interventions. *Computers in Human Behavior*, 80, 295–302. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.11.034>

Leyva, R., & Beckett, C. (2020). Testing and unpacking the effects of digital fake news: on presidential candidate evaluations and voter support. *AI & Society*, 35(4), 969–980. <https://doi.org/10.1007/s00146-020-00980-6>

Naeem, S. B., & Bhatti, R. (2020). The Covid-19 ‘infodemic’: a new front for information professionals. *Health Information & Libraries Journal*, 37(3), 233–239. <https://doi.org/10.1111/hir.12311>

Ohme, J., Hameleers, M., Brosius, A., & Van Der Meer, T. (2021). Attenuating the crisis: the relationship between media use, prosocial political participation, and holding misinformation beliefs during the COVID-19 pandemic. *Journal of Elections Public Opinion and Parties*, 31(sup1), 285–298. <https://doi.org/10.1080/17457289.2021.1924735>

Βιβλιογραφία

Prajapati, A., Kumar, G., & Srivastava, M. (2024). The role of fake news in political campaigns and elections: A global perspective. *International Journal for Multidisciplinary Research*, 6(6).

<https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i06.30907>

Shin, J., Jian, L., Driscoll, K., & Bar, F. (2018). The diffusion of misinformation on social media: Temporal pattern, message, and source. *Computers in Human Behavior*, 83, 278–287.

<https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.02.008>

Weeks, B. E., & Garrett, R. K. (2014). Electoral Consequences of Political Rumors: Motivated Reasoning, Candidate Rumors, and Vote Choice during the 2008 U.S. Presidential Election. *International Journal of Public Opinion Research*, 26(4), 401–422. <https://doi.org/10.1093/ijpor/edu005>

Zhuravskaya, E., Petrova, M., & Enikolopov, R. (2020). Political effects of the internet and social media. *Annual Review of Economics*, 12(1), 415–438. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-081919-050239>

Zimmermann, F., & Kohring, M. (2020). Mistrust, disinforming news, and Vote Choice: A panel survey on the origins and consequences of believing disinformation in the 2017 German parliamentary election. *Political Communication*, 37(2), 215–237. <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1686095>